

Oceny sytuacji na rynku pracy i poczucie zagrożenia bezrobociem

Przedruk i rozpowszechnianie
tej publikacji **w całości** dozwolone
wyłącznie za zgodą CBOS.
Wykorzystanie **fragmentów**
oraz danych empirycznych
wymaga podania źródła

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 14 stycznia 2016 roku

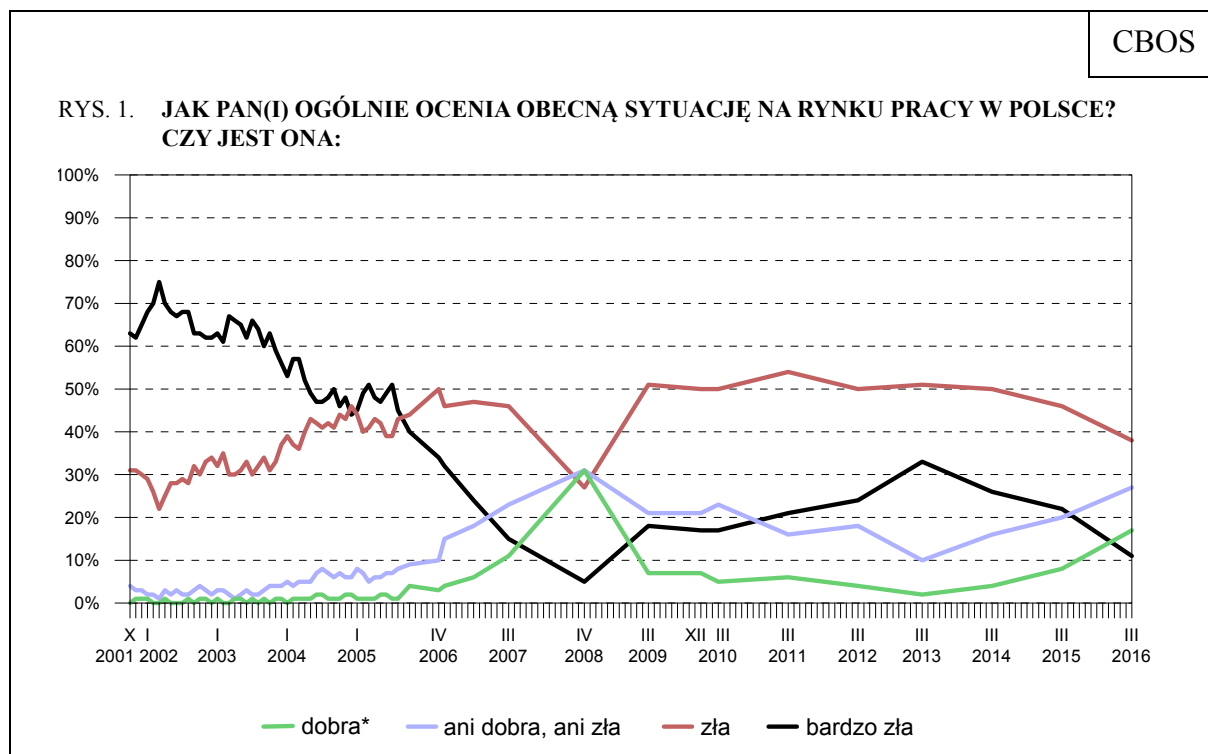

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W marcu każdego roku badamy społeczne oceny sytuacji panującej na krajowym rynku pracy oraz przewidywania w tym zakresie. Opinie na temat lokalnego rynku pracy, czyli w miejscu zamieszkania i najbliższej okolicy, oraz poczucie zagrożenia bezrobociem są sondowane co miesiąc. Powtarzalność stosowanych wskaźników pozwala na osadzenie aktualnych wyników¹ w wieloletnim trendzie.

SYTUACJA NA KRAJOWYM RYNKU PRACY - OCENY

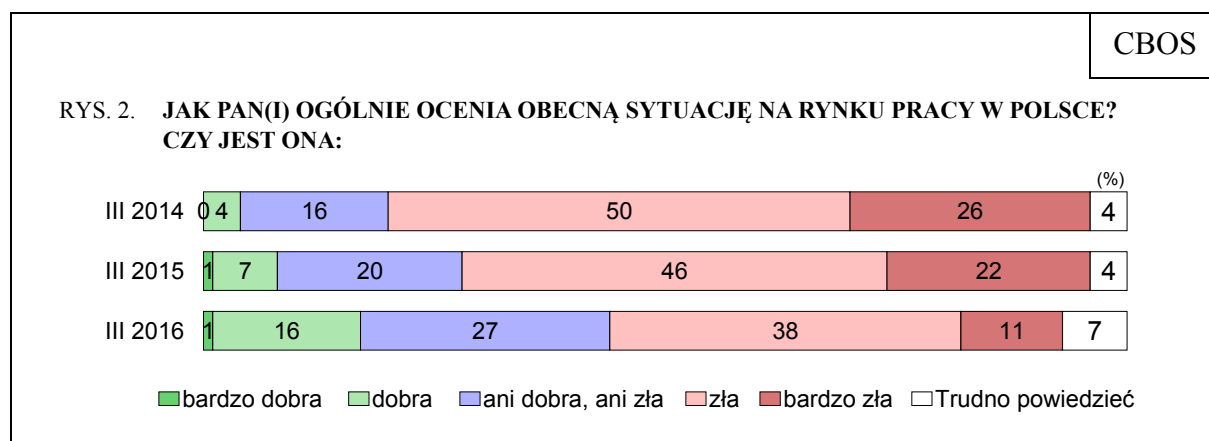
W opiniach na temat rynku pracy nadal przeważają opinie krytyczne, lecz jednocześnie są to oceny najlepsze od 2009 roku, co ilustruje porównanie wyników z wcześniejszych lat.

* Są to połączone odpowiedzi „bardzo dobra” i „dobra”. Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (310) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganą komputerowo (CAPI) w dniach 2–9 marca 2016 roku na liczącej 1034 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

W marcu 2014 roku sytuację na rynku pracy jako złą oceniali 76% Polaków. Rok później negatywnie postrzegali ją 68% respondentów, natomiast w marcu 2016 roku – odsetek ten spadł do 49%. Liczba Polaków uznających sytuację na rynku pracy za dobrą wzrosła z 4% w marcu 2014 roku do 17% w marcu 2016 roku.

Spółeczna percepcja w dużej mierze odzwierciedla rzeczywistą sytuację na rynku pracy. Według danych GUS, stopa bezrobocia (rejestrowanego) w analizowanym okresie spadała: w marcu 2014 roku wynosiła 13,5%, w marcu 2015 – 11,5%, w styczniu 2016 – 10,3%².

Rynek pracy był oceniany najgorzej w latach 2001–2006. Wskaźniki bezrobocia według GUS też były wysokie, kształtowały się w granicach od 16,1% (marzec 2001) do 20,6% (marzec 2004), przy czym w marcu 2006 stopa bezrobocia wynosiła 17,8%³.

Tabela 1

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację na rynku pracy w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań																					
	IV '06	III '07	IV '08	III '09	III '10	III '11	III '12	III '13	III '14	III '15	III '16											
	w procentach																					
– bardzo dobra	0	4	0	11	1	31	0	7	0	5	0	6	0	4	0	2	0	4	1	8	1	17
– dobra	4	4	11	11	30	31	7	7	5	5	6	6	4	4	2	2	4	4	7	8	16	17
– ani dobra, ani zła	15	15	23	23	31	31	21	21	23	23	16	16	18	18	10	10	16	16	20	20	27	27
– zła	46	78	46	61	27	32	51	69	50	67	54	75	50	74	51	84	50	76	46	68	38	49
– bardzo zła	32	32	15	15	5	5	18	18	17	17	21	21	24	24	33	33	26	26	22	22	11	11
Trudno powiedzieć	3	3	5	5	6	6	3	3	5	5	3	3	4	4	4	4	4	4	4	4	7	7

² Stopa bezrobocia w latach 1990–2015 wg GUS: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-w-latach-1990-2016,4,1.html>

³ Op.cit.

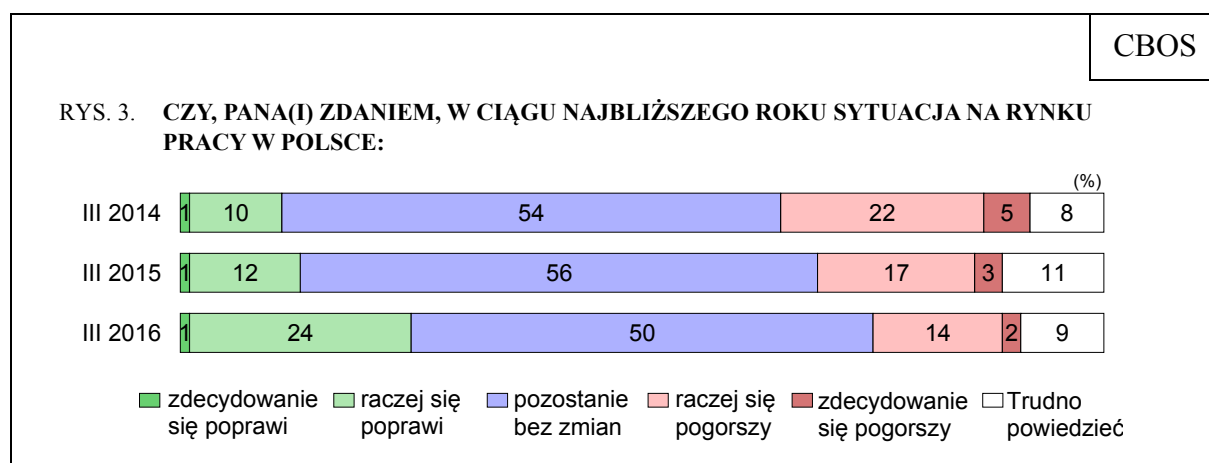
W marcu 2016 roku we wszystkich analizowanych grupach społeczno-demograficznych przeważają negatywne opinie na temat rynku pracy w Polsce, ale między niektórymi grupami występują istotne różnice. Źle oceniają rynek pracy przede wszystkim kobiety (aż 55%), osoby w średnim wieku lub starsze, tzn. 45+ (53% i więcej), mieszkańcy wsi (53%) i małych miast (54%), osoby o niskim statusie zawodowym: robotnicy niewykwalifikowani (58%), bezrobotni (72%), emeryci i renciści (59%). Mniej krytycznie rynek pracy widzą mężczyźni, mieszkańcy dużych miast, osoby o wyższym lub wysokim statusie zawodowym: kadra kierownicza, średni personel/technicy, robotnicy wykwalifikowani (w zależności od grupy, od 33% do 44% źle oceniających). Co czwarta lub piąta osoba z tych grup ocenia rynek pracy dobrze. Natomiast wyjątkowo pozytywne noty sytuacji na rynku pracy wystawiają przedsiębiorcy i osoby pracujące na własny rachunek – 43% spośród nich uważa sytuację za dobrą – zob. tabela aneksowa 1.

SYTUACJA NA KRAJOWYM RYNKU PRACY – PROGNOZY

Większy optymizm widoczny jest również w odpowiedziach na pytanie o dalsze perspektywy – od dwóch lat dość wyraźnie poprawiają się przewidywania dotyczące rozwoju sytuacji na rynku pracy w Polsce w ciągu najbliższych dwunastu miesięcy. Obecnie tylko co szósty ankietowany (16%, spadek w ciągu dwóch lat o 11 punktów procentowych) przewiduje negatywne zmiany w tym zakresie.

Dwukrotnie wzrosła liczba Polaków przewidujących poprawę sytuacji na rynku pracy: z 11% – 13% w latach 2014–2015 do 25% w marcu 2016 roku.

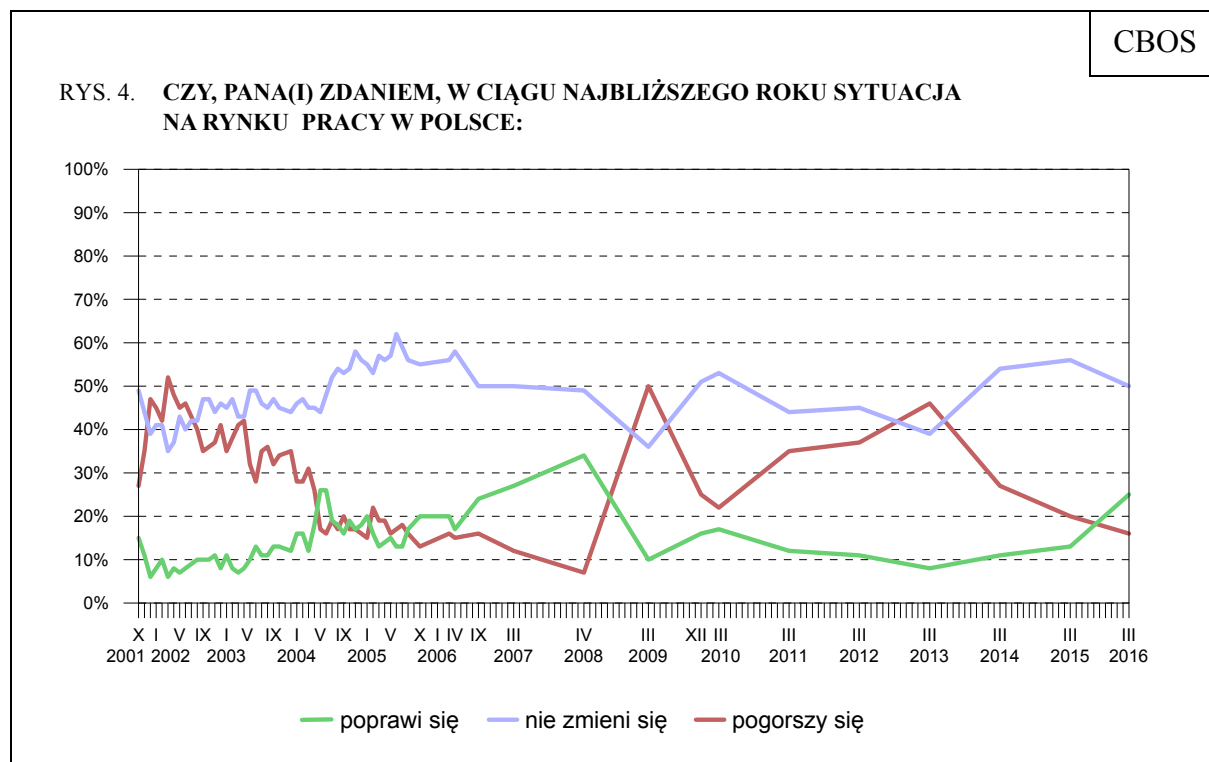
Mimo tych pozytywnych trendów nadal przeważa sceptycyzm: 50% Polaków sądzi, że nic się na rynku pracy nie zmieni.

Obecne prognozy są najlepsze od 2009 roku, lecz poziom optymizmu w przewidywaniach dotyczących rozwoju sytuacji na rynku pracy w Polsce w ciągu najbliższego roku jest nadal niższy niż w latach 2007–2008.

Tabela 2

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja na rynku pracy w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań																					
	IV '06	III '07	IV '08	III '09	III '10	III '11	III '12	III '13	III '14	III '15	III '16											
	w procentach																					
– zdecydowanie się poprawi	0	17	0	27	1	34	1	10	1	17	1	12	0	11	0	8	1	11	1	13	1	25
– raczej się poprawi	17		27		33		9		16		11		11		8		10		12		24	
– nie zmieni się	58	58	50	50	49	49	36	36	53	53	44	44	45	45	39	39	54	54	56	56	50	50
– raczej się pogorszy	12		10		6		44		19		29		32		36		22		17		14	
– zdecydowanie się pogorszy	3	15	2	12	1	7	6	50	3	22	6	35	5	37	10	46	5	27	3	20	2	16
Trudno powiedzieć	10	10	11	11	10	10	4	4	8	8	9	9	7	7	7	7	8	8	11	11	9	9

Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Analizy wykazały związek między oceną aktualnej sytuacji a prognozowanymi zmianami. Wśród osób dobrze oceniających obecną sytuację, niewiele jest pesymistów – tylko 7% przewiduje, że sytuacja na rynku pracy pogorszy się. Wśród sceptyków, to znaczy

osób oceniających obecną sytuację na rynku jako ani dobrą, ani złą, tylko 11% spodziewa się jej pogorszenia. Pesymistycznie nastawieni są przede wszystkim ci, którzy obecną sytuację uznają za złą. W tej grupie 22% przewiduje, że ona się jeszcze pogorszy, a 53% – że nic się w tym względzie nie zmieni.

Jednak zarówno wśród pesymistów, jak i sceptyków grupy optymistów są relatywnie liczne. Wśród pesymistów co piąty (19%) uważa, że sytuacja na rynku pracy poprawi się, a wśród sceptyków sądzi tak co czwarty badany (25%).

Tabela 3

Ocena obecnej sytuacji na rynku pracy w Polsce:	W ciągu najbliższego roku sytuacja na rynku pracy w Polsce:			
	poprawi się	pozostanie bez zmian	pogorszy się	trudno powiedzieć
	w procentach			
dobra	45	46	7	1
ani dobra, ani zła	25	55	11	9
zła	19	53	22	6
trudno powiedzieć	21	22	13	44

SYTUACJA NA LOKALNYCH RYNKACH PRACY

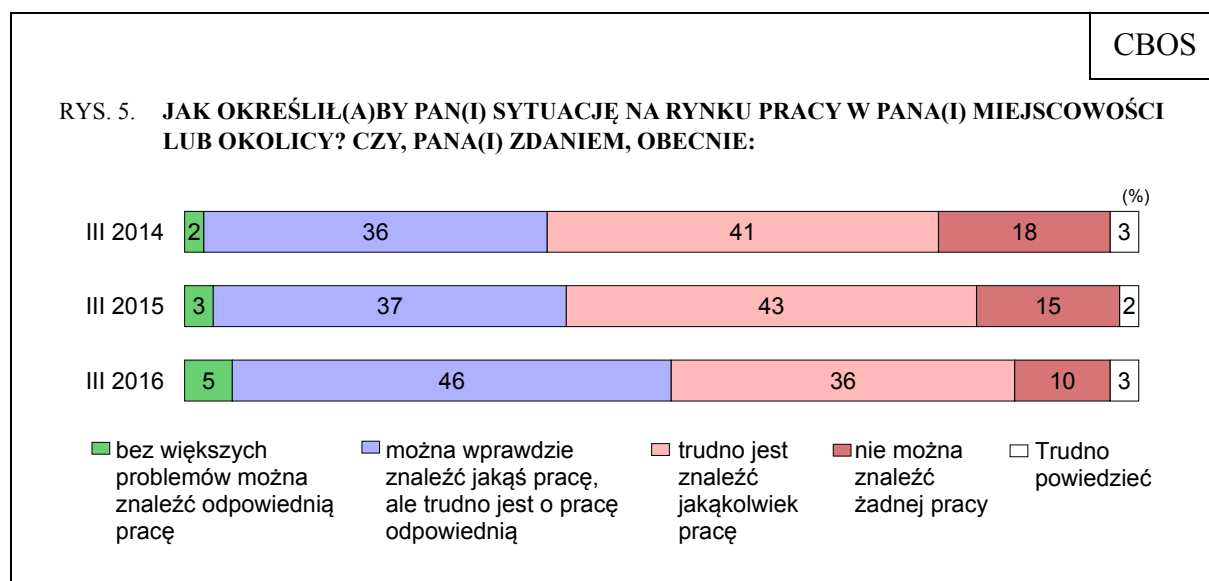
Poprawa sytuacji na rynku pracy ma w pewnym zakresie charakter strukturalny – o ile w minionych latach przeważała opinia, że w miejscu zamieszkania lub jego okolicach trudno znaleźć jakąkolwiek pracę, to obecnie częstsze są oceny, że można znaleźć jakieś zatrudnienie, ale trudno o pracę odpowiednią.

Potwierdza to porównanie danych z ostatnich trzech lat. O 10 punktów procentowych wzrosły wskazania na możliwość znalezienia jakiejś pracy w miejscu zamieszkania lub okolicy (z 36% w marcu 2014 do 46% w marcu 2016 roku). O 8 punktów procentowych spadł odsetek osób stwierdzających, że nie można znaleźć żadnej pracy (z 18% w marcu 2014 do 10% w marcu 2016). Spadł także odsetek osób deklarujących, że trudno jest znaleźć jakąkolwiek pracę (o 5 punktów procentowych: z 41% w marcu 2014 do 36% w marcu 2016).

Notowane zmiany opinii wskazywałyby na to, że lokalne rynki pracy oferują więcej miejsc pracy niż w ostatnich latach. Pozostaje problem jakości oferowanej pracy – grupa badanych, którzy twierdzą, że w miejscu zamieszkania i najbliższej okolicy można znaleźć odpowiednią pracę bez większych problemów, od lat jest nieliczna.

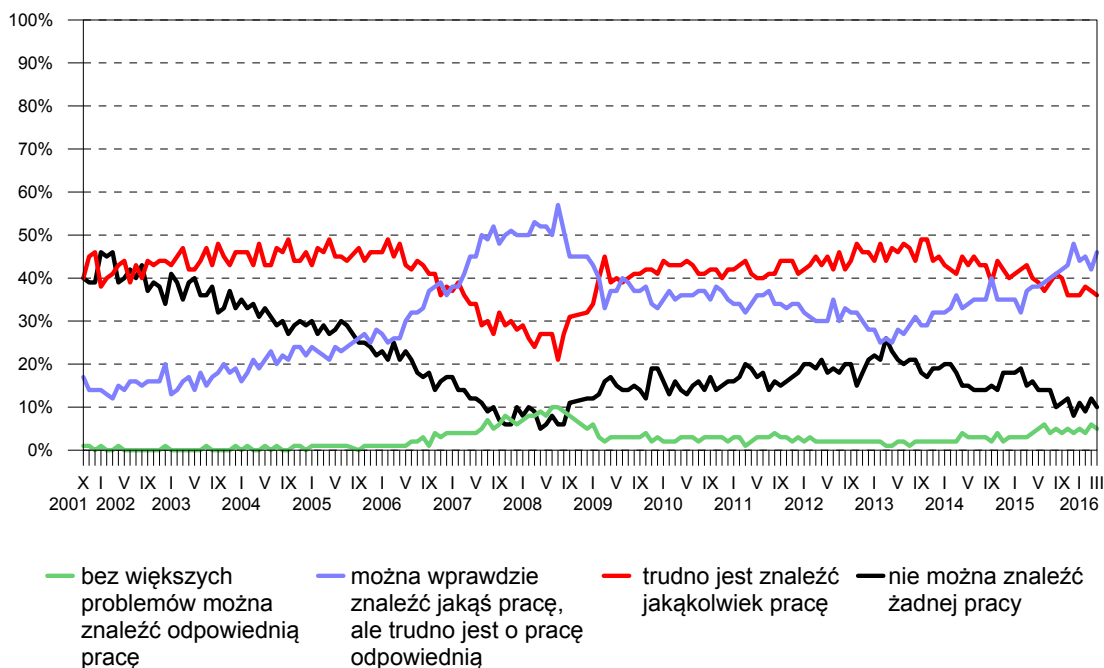
Tabela 4

Jak określił(a)by Pan(i) sytuację na rynku pracy w Pana(i) miejscowości lub okolicy? Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie:	Wskazania respondentów według terminów badań								
	III	VI	IX	XII	I	II	III	I	III
	2014				2015			2016	
	w procentach								
– bez większych problemów można znaleźć odpowiednią pracę	2	3	2	3	3	3	3	5	5
– można wprawdzie znaleźć jakąś pracę, ale trudno jest o pracę odpowiednią	36	35	40	35	35	32	37	45	46
– trudno jest znaleźć jakąkolwiek pracę	41	45	39	40	41	42	43	38	36
– nie można znaleźć żadnej pracy	18	14	15	18	18	19	15	9	10
Trudno powiedzieć	3	3	4	4	3	4	2	4	3

Biorąc pod uwagę ostatnie 15 lat można stwierdzić, że przez długi czas oferta lokalnych rynków pracy była bardzo ograniczona. Do połowy pierwszej dekady XXI wieku ponad trzy czwarte Polaków deklarowało, że w miejscu zamieszkania i okolicy albo trudno jest znaleźć jakąkolwiek pracę, albo w ogóle nie można znaleźć pracy (np. 84% w październiku 2001 roku, 79% w maju 2005 roku). Sytuacja poprawiła się w okresie 2007–2008, kiedy co najwyżej połowa ankietowanych była tego zdania (np. 50% w marcu 2007 i 32% w kwietniu 2008). Następnie, wraz z nadejściem pierwszej fali kryzysu gospodarczego, nastąpiło istotne odwrócenie trendu i problemy ze znalezieniem pracy ponownie pogłębiły się. Tendencja ta została wyhamowana w 2013 roku. Obecnie sytuacja na lokalnych rynkach pracy jest nadal postrzegana przez respondentów jako gorsza niż w latach 2007–2008, ale wyraźnie lepsza niż w ciągu ostatnich pięciu lat.

RYS. 6. JAK OKREŚLIŁ(A)BY PAN(I) SYTUACJĘ NA RYNKU PRACY W PANA(I) MIEJSCOWOŚCI LUB OKOLICY? CZY, PANA(I) ZDANIEM, OBECNIE:

Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

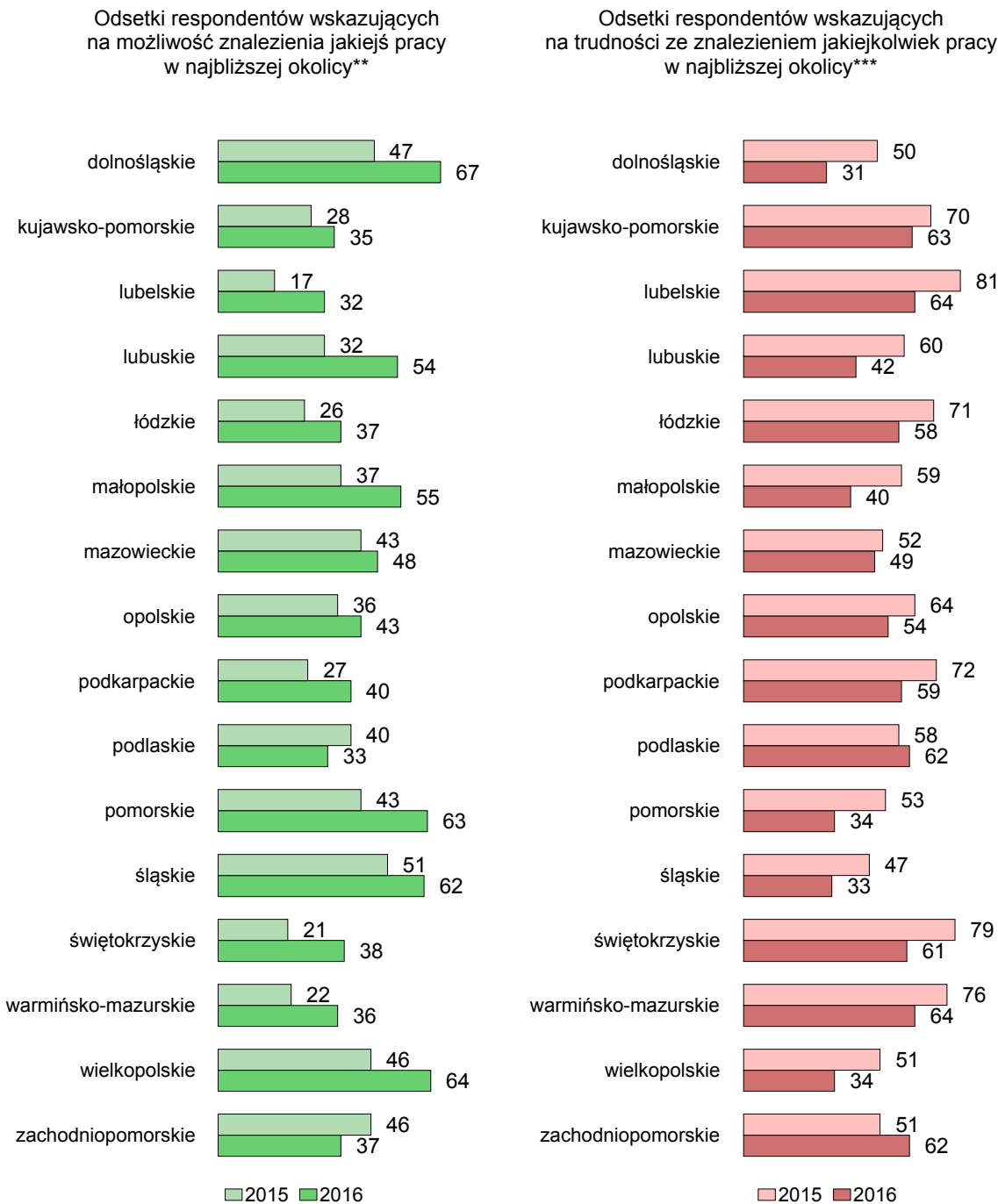
W najtrudniejszej sytuacji są mieszkańcy małych miasteczek: obecnie aż 64% spośród nich uważa, że w miejscu zamieszkania lub w najbliższej okolicy trudno jest znaleźć pracę lub w ogóle jej nie ma. Niewiele lepiej jest na wsi – 55% badanych jest tu podobnego zdania. Najlepszą sytuację notujemy w dużych aglomeracjach (zob. tabela aneksowa 3).

Wyniki w podziale na województwa obejmują połączony zbiór danych z trzech kolejnych miesięcy (styczeń–marzec 2016 roku)⁴.

Analizując różnicowania terytorialne można stwierdzić, że – poza województwami zachodniopomorskim i podlaskim – w pozostałych 14 województwach sytuacja na rynku pracy poprawiła się. Największą poprawę odczuli mieszkańcy pięciu województw: dolnośląskiego, lubuskiego, małopolskiego, pomorskiego, wielkopolskiego. W każdym z nich odsetki ankietowanych wskazujących na możliwość znalezienia jakiejś pracy w najbliższej okolicy są obecnie o co najmniej 18 punktów procentowych wyższe niż rok temu.

⁴ Liczebność próby w jednym pomiarze nie pozwala na analizowanie wyników w podziale na województwa. Do takich analiz łączy się kilka zbiorów danych.

RYS. 7. TERYTORIALNE ZRÓŻNICOWANIE OPINII O SYTUACJI NA LOKALNYCH RYNKACH PRACY*

* Oszacowane na podstawie zagregowanych danych z trzech ostatnich badań (styczeń–marzec)

** Połączono odpowiedzi: „bez większych problemów można znaleźć odpowiednią pracę” oraz „można wprawdzie znaleźć jakąś pracę, ale trudno jest o pracę odpowiednią”

*** Połączono odpowiedzi: „trudno jest znaleźć jakąkolwiek pracę” oraz „nie można znaleźć żadnej pracy”

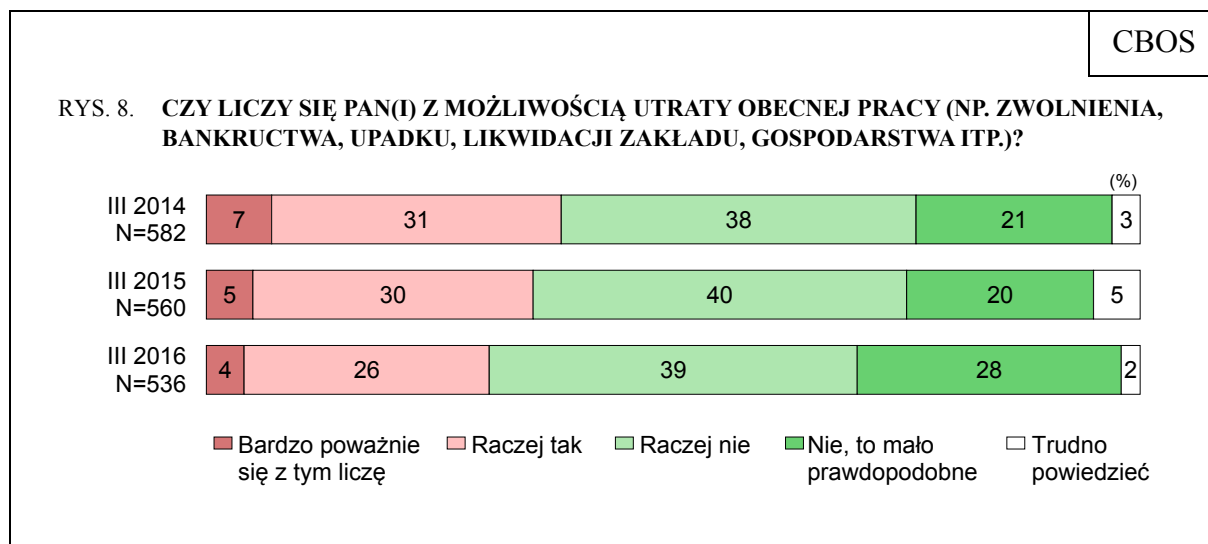
Odczuwany przez ankietowanych z 14 województw wzrost liczby ofert pracy nie oznacza automatycznie znaczącej poprawy sytuacji w każdym z nich. W czterech województwach, mimo poprawy, odsetek osób wskazujących na trudności ze znalezieniem jakiegokolwiek pracy w najbliższej okolicy jest nadal bardzo wysoki. Dotyczy to: kujawsko-pomorskiego (63%), lubelskiego (64%), świętokrzyskiego (61%) oraz warmińsko-mazurskiego (64%). W dwóch województwach sytuacja na lokalnym rynku pracy pogorszyła się – są to: podlaskie i zachodniopomorskie. W obu odsetek osób deklarujących, że trudno znaleźć jakąkolwiek pracę w najbliższej okolicy, wzrósł obecnie do 62% (wzrost odpowiednio o 4 i 11 punktów procentowych).

Zwiększenie liczby ofert pracy jest w istotnym stopniu uwarunkowane terytorialnie. O poprawie, która przełożyła się na pozytywną zmianę lokalnego rynku pracy – mierzoną m.in. spadkiem odsetka respondentów wskazujących na trudności ze znalezieniem jakiegokolwiek pracy do 49% – można mówić co najwyżej w odniesieniu do 7 województw: dolnośląskiego, lubuskiego, małopolskiego, mazowieckiego, pomorskiego, śląskiego i wielkopolskiego.

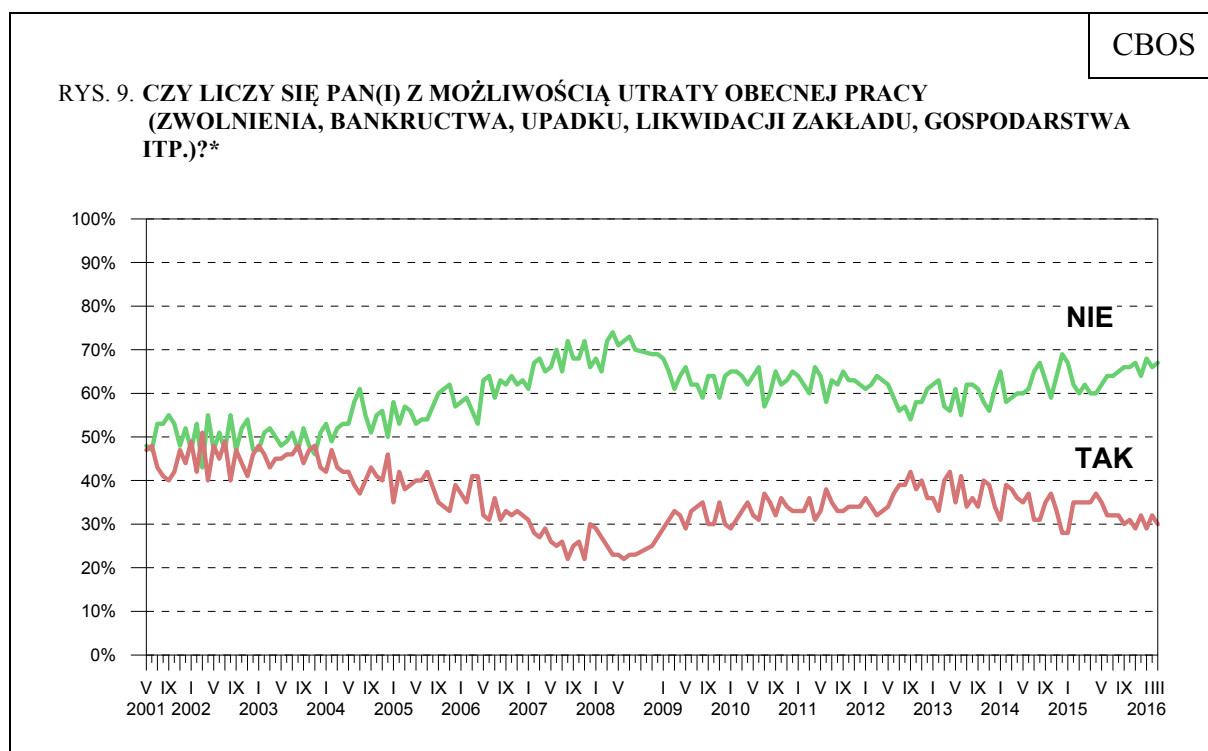
POCZUCIE ZAGROŻENIA BEZROBOCIEM

Wśród osób pracujących poczucie zagrożenia bezrobociem jest obecnie nieco słabsze niż w analogicznym okresie rok czy dwa lata temu. Obawy związane z utratą zatrudnienia w marcu 2016 roku deklarowało 30% ankietowanych, czyli o 5 punktów procentowych mniej niż w marcu 2015 roku i o 8 punktów procentowych mniej niż w marcu 2014.

Dwa lata temu poczucie pewności zatrudnienia miała nieco ponad połowa pracujących (59%), obecnie ten odsetek wzrósł do 67%. To kolejny czynnik wskazujący na pozytywne trendy na rynku pracy.

Z piętnastoletniej perspektywy można stwierdzić, że odsetek Polaków obawiających się bezrobocia był najwyższy po roku 2000, następnie przez kilka kolejnych lat poczucie niepewności spadało. Ten trend został zahamowany na początku 2009 roku. Od tego czasu odczuwane zagrożenie bezrobociem, mimo okresowych wahań, utrzymuje się na zbliżonym poziomie.

* Zsumowano odsetki odpowiedzi: „bardzo poważnie się z tym liczę” i „raczej się z tym liczę” (TAK) oraz „nie, to mało prawdopodobne” i „raczej nie” (NIE). Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Uwaga: Pytanie zadawano respondentom mającym pracę, łącznie z rolnikami i osobami pomagającymi w prowadzeniu gospodarstwa rolnego oraz pracującym na własny rachunek poza rolnictwem

Obawy związane z możliwością utraty zatrudnienia najrzadziej mają pracownicy średniego szczebla, w tym technicy (17%, podczas gdy 77% nie obawia się bezrobocia) oraz rolnicy (odpowiednio 11% i 89%). Do grupy o największym poczuciu zagrożenia utratą pracy należą: pracujący emeryci (52%), pracownicy usług (44%) oraz robotnicy (41% robotników niewykwalifikowanych i 40% wykwalifikowanych). Bardziej zagrożeni czują się pracownicy sektora prywatnego poza rolnictwem (38%) niż państwowego (26%) – zob. tabela aneksowa 4.

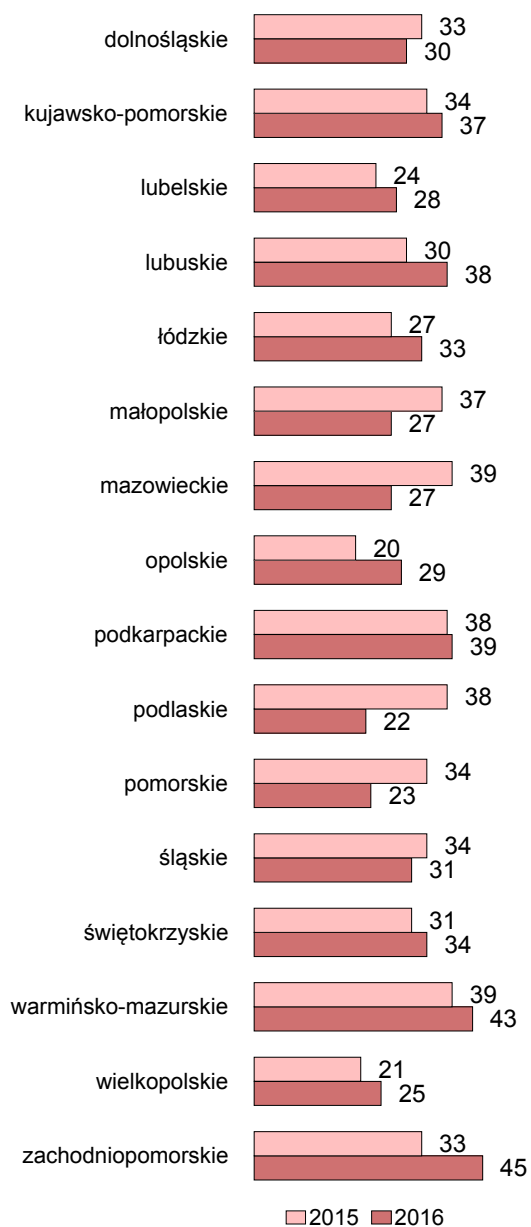
Obawy o utratę pracy są niezależne od poziomu wykształcenia. Takie deklaracje składa podobny odsetek osób z wykształceniem wyższym, średnim czy zasadniczym zawodowym (nieduże różnice są nieistotne statystycznie).

Poczucie niepewności zatrudnienia jest zróżnicowane terytorialnie. Najwyższy odsetek osób obawiających się utraty pracy notowano wśród mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego (w ciągu roku wzrost z 39% do 43%) i zachodniopomorskiego (wzrost z 33% do 45%). Oba województwa należą do regionów o najniższej dostępności pracy. W sumie poczucie zagrożenia bezrobociem wzrosło wśród mieszkańców 10 województw.

W sześciu województwach o najlepszej sytuacji na rynku pracy, czyli w: dolnośląskim, małopolskim, mazowieckim, podlaskim, pomorskim i śląskim, poczucie zagrożenia utratą aktualnej pracy spadło od kilku (dolnośląskie, śląskie) do najwyżej kilkunastu punktów procentowych (małopolskie – 10 punktów procentowych, pomorskie – 11 i mazowieckie – 12).

RYS. 10. TERYTORIALNE ZRÓŻNICOWANIE POCZUCIA ZAGROŻENIA BEZROBOCIEM

Odsetki odpowiedzi twierdzących na pytanie: „Czy liczy się Pan(i) z **możliwością utraty obecnej pracy** (np. zwolnienia, bankructwa, upadku, likwidacji zakładu, gospodarstwa itp.)?”*

* Określone na podstawie zagregowanych danych z trzech ostatnich badań (styczeń–marzec 2016). Połączono odpowiedzi: „bardzo poważnie się z tym liczę” oraz „raczej tak”

Poczucie bezpieczeństwa zatrudnienia w istotnym stopniu zależy od tego, jak pracownicy oceniają obecną i przyszłą kondycję swoich firm. Im lepsze są te opinie, tym silniejsze przeświadczenie o pewności zatrudnienia – 51% respondentów źle oceniających obecną sytuację w swoim zakładzie pracy obawia się utraty zatrudnienia, natomiast wśród tych, którzy dobrze oceniają kondycję swojej firmy, poczucie zagrożenia bezrobociem towarzyszy co czwartemu (25%).

W podobny sposób poczucie zagrożenia bezrobociem jest zróżnicowane w zależności od oceny perspektyw zakładów pracy. Spośród respondentów, którzy przewidują pogorszenie sytuacji w swoim zakładzie pracy w ciągu najbliższego roku, aż dwie trzecie obawia się utraty zatrudnienia (68%), a wśród tych, którzy pozytywnie zapatrują się na przyszłość swojej firmy, strach przed bezrobociem towarzyszy jednej piątej (21%).

Tabela 5

Oceny i przewidywania dotyczące sytuacji w zakładzie pracy respondenta*	Czy liczy się Pan(i) z możliwością utraty obecnej pracy?*		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
w procentach			
Jak Pan(i) ocenia obecną sytuację w Pana(i) zakładzie pracy? Czy jest ona:			
– dobra	25	73	2
– ani dobra, ani zła	32	66	2
– zła	51	49	0
Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja w Pana(i) zakładzie pracy:			
– poprawi się	21	74	5
– pozostanie bez zmian	28	71	1
– pogorszy się	68	32	0

* Odpowiedzi osób mających zatrudnienie (N=536). Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Poprawiające się opinie na temat rynku pracy są istotnym czynnikiem kształtującym społeczne nastroje. Obserwowane pozytywne trendy w tym zakresie dają impuls do ich poprawy⁵. Lepsze są także prognozy dotyczące rozwoju sytuacji na rynku pracy w Polsce.

Mimo zanotowanych zmian w ocenach krajowego i lokalnych rynków pracy przeważają opinie krytyczne.

⁵ Zob. komunikat CBOS „Nastroje społeczne w marcu”, marzec 2016 (oprac. R. Boguszewski).

Z punktu widzenia przeciętnego Polaka najważniejsza jest sytuacja na lokalnym rynku pracy. W minionych latach przeważała opinia, że w miejscu zamieszkania lub jego okolicach trudno znaleźć jakąkolwiek pracę, obecnie respondenci częściej deklarują, że wprawdzie można znaleźć jakieś zatrudnienie, ale trudno o pracę odpowiednią. A zatem lokalne rynki pracy oferują więcej miejsc pracy niż w ostatnich latach, lecz problemem pozostaje jej jakość.

Biorąc pod uwagę ostatnie 15 lat można stwierdzić, że przez długi czas oferta lokalnych rynków pracy była bardzo ograniczona. Sytuacja poprawiła się w okresie 2007–2008, lecz wraz z nadejściem pierwszej fali kryzysu gospodarczego problemy ze znalezieniem pracy ponownie pogłębiły się. Tendencja ta została wyhamowana w 2013 roku. Obecnie postrzegana przez respondentów sytuacja na lokalnych rynkach pracy jest nadal gorsza niż w latach 2007–2008, ale wyraźnie lepsza niż w ciągu ostatnich pięciu lat. W marcu 2016 roku 46% Polaków twierdziło, że w miejscu zamieszkania i okolicy albo trudno jest znaleźć jakąkolwiek pracę, albo w ogóle nie można jej znaleźć. W ocenie 51% badanych pracę znaleźć można, w tym już tylko 5% uważa, że bez większych problemów można znaleźć pracę odpowiednią.

Ważnym wskaźnikiem jest spadek poczucia zagrożenia utratą pracy. Dwa lata temu pewne zatrudnienia było 59% pracujących Polaków, obecnie odsetek ten wzrósł do 67%.

Opracowała

Jolanta KALKA